

Woord vooraf

Voor u ligt de speciale onderwijseditie van een bundel over de Duitse geschiedenis in de twintigste eeuw. De uitgave is voorbereid door het Duitsland Instituut Amsterdam (DIA) met het oog op de vernieuwde eindexamenstof voor havo- en vwo-classes. Die gaan zich de komende jaren onder andere buigen over de Duitse geschiedenis tussen 1918 en 1991.

Dit boek biedt een kennismaking met die geschiedenis. Het komt tegemoet aan de blijvende vraag naar achtergronden bij gebeurtenissen in de Bondsrepubliek en naar begrip van bijvoorbeeld de verhoudingen in Europa. Ook niet-specialisten komen met dit soort vragen al snel uit bij de erfenis van de zogenoemde korte eeuw tussen 1918 en 1991, met zijn oorlogen en dictaturen, crises en massaal geweld, revoluties en nationale scheuringen. Die eeuw heeft diepe sporen nagelaten in de collectieve herinnering en in het politieke bewustzijn van de Duitse bevolking.

In de hier verzamelde hoofdstukken maken academici hun expertise over deze gebeurtenissen toegankelijk voor een breder leespubliek. De bijdragen zijn kort en afwisselend, en kunnen afzonderlijk van elkaar gelezen worden, als vensters met een eigen uitzicht. Enkele auteurs brengen klassieke vraagstukken uit de geschiedschrijving ter sprake, zoals de lessen die geleerd kunnen worden van de ondergang van de Weimarrepubliek in 1933 of de mogelijke verklaringen voor brede steun voor het nationaalsocialisme. Anderen behandelen meer alledaagse onderwerpen, zoals de schijnbare normaliteit in het gedeelde Berlijn of de opvallende reputatie van de Duitse Volkswagen Kever. Bovendien is deze editie voorzien van enkele specifiek op het onderwijs gerichte bijdragen, zoals een toelichting bij de nieuwe syllabus en ideeën voor lesmateriaal.

Net als het vernieuwde eindexamenonderwerp behandelt de bundel de periode tot 1991. Het boek eindigt dus met de vreedzame revoluties en het einde van de Koude Oorlog vlak na de Duitse eenwording

Woord vooraf

in 1990. Dat wil zeggen dat de sindsdien verstreken geschiedenis van de ‘Berliner Republik’ buiten het bestek van deze bundel valt. Maar toch kleuren de jongste dertig jaar het beeld van het verleden veelvuldig. Bijvoorbeeld omdat ons perspectief met het verstrijken van die tijd is verschoven. Debatten over het Duitse koloniale verleden, over ‘Duitsers als slachtoffers’ in 1945 of over verwerking van de DDR-geschiedenis, zijn van jonger datum. Ze hebben aan het begin van de ene eeuw het verhaal over de vorige veranderd, aangevuld en bijgesteld. Ook daarover berichten hoofdstukken in dit boek.

Onze eigen tijd kleurt het beeld ook omdat actuele gebeurtenissen nieuwe vragen over het verleden opwerpen. De eurocrisis van 2009 of de vluchtelingen crisis van 2015 hebben hoofdstukken toegevoegd aan het verhaal van de rol van Duitsland in Europa, en daardoor zijn — met terugwerkende kracht — ook nieuwe historische zichtlijnen ontstaan. Bovendien vormt de recente doorbraak van rechts-populistische bewegingen een echte cesuur in de politieke geschiedenis van de Bondsrepubliek — met Pegida in 2014, met straatgeweld en racistische aanslagen en vooral met de intrede van de *Alternative für Deutschland* (AfD) in het parlement (sinds 2015 in deelstaten en sinds 2017 in de Bondsdag). Dat vraagt nadrukkelijk om duiding en interpretatie en dus om historische verklaringen.

Deze jongere onderwerpen zijn op zichzelf geen thema in deze bundel. Maar ze beïnvloeden wel ons huidige perspectief op de periode 1918–1991. Het is dus geen toeval dat veel auteurs er in hun hoofdstukken naar verwijzen. Om toch een brug naar de actualiteit te slaan, hebben we een epiloog opgenomen met historische achtergronden bij de politieke cultuuromslag, met name in het oosten van de Bondsrepubliek.

Zoals gezegd gaat deze editie van de bundel vergezeld van een speciale sectie voor onderwijsdoeleinden. Daarin wordt aandacht besteed aan de overwegingen van de Syllabuscommissie om de eind-examenthema’s te vernieuwen. In het geval van de ‘Historische Context Duitsland’ heeft dat geresulteerd in een verschuiving van het tijdsframe van 1871–1945 naar 1918–1991, waarmee de naoorlogse geschiedenis van Oost-, West- en het verenigde Duitsland in beeld komt. Ook de syllabustekst zelf is opgenomen, naast twee bijdragen waarin wordt ingegaan op het werk van het Duitsland Instituut Amsterdam. De redactie van *Duitslandweb* laat zien hoezeer de erfenis van de twintigste eeuw doorwerkt in de Duitse actualiteiten en reikt

Woord vooraf

ideeën aan voor thema's die in de klas besproken kunnen worden. De onderwijsafdeling van het DIA heeft uit haar rijke lesmateriaal een selectie gemaakt en biedt hier zes flexibele modules, inclusief achtergrondinformatie en voorbeeldvragen. Voor beide bijdragen geldt dat via de website van het Duitsland Instituut Amsterdam meer informatie beschikbaar is.

Ten slotte een woord van dank. Ten eerste aan de auteurs, die allen hun medewerking toezegden, sommigen zelfs toen het boek al vorm had gekregen en het tijdsplan erg strak was. De oorsprong van het project lag bij de samenwerking tussen het Duitsland Instituut Amsterdam en het tijdschrift *Kleio*. Dank aan Ben Vriesema en de redactie van *Kleio* die instemden met de bewerking en herdruk van een aantal artikelen. Maaïke Trimbach en Renske de Vries zorgden voor de vertalingen. Laatstgenoemde en Suzanne Kraaij hielpen met de beeldredactie.

Veel collega's van het DIA hebben bijgedragen aan de totstandkoming van deze bundel; ik wil vooral Charlotte Broersma, Hanco Jürgens en Ton Nijhuis bedanken. Deze speciale editie kwam tot stand dankzij inspanningen van Marja Verburg en Wiebke Pittlik van de webredactie en Trixie Hölsgens en Synke Hotje van de onderwijsafdeling. Onze dank gaat daarnaast uit naar Sabien Onvlee, en met name naar Joanne Rullens, die voor dit project nieuw lesmateriaal met voorbeeldvragen heeft uitgewerkt. Dank ook aan Hanneke Tuithof voor de ondersteuning en aan Marc Beerens en Aranka van der Borgh van Boom uitgevers Amsterdam voor de prettige samenwerking.

KRIJN THIJS
Castricum/Amsterdam
Oktober 2020